

Makalenin Türü/ Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi/ Date Received : 16.02.2023
Kabul Tarihi/ Date Accepted : 24.06.2023
Yayın Tarihi/ Date Published : 30.06.2023
Yayın Sezonu/ Pub Date Season : Bahar/ Spring

Muhammed Teymûr ve Kısa Öykülerinin Tematik Bağlamda Tahlili*

Furkan TAYŞAN**

Anahtar Kelimeler:

Arap Edebiyatı,
Kısa Öykü,
Muhammed Teymûr,
Tema,
Tahlil

ÖZ

Fransızların 1798 yılında Mısır'ı işgal etmesiyle burada modernleşme süreci başlamıştır. Fransızlar Mısır'a geldikten sonra çeşitli araştırma merkezleri inşa etmiş ve Mısır coğrafyasının fizikî, tarihî ve kültürel yapısını incelemek için çalışmalarda bulunmuşlardır. İlerleyen süreçlerde burada Batılı tarzda okullar açılmış, ayrıca Batı'nın tecrübelerinden faydalanmak için Mısır'dan Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiştir. Bu aşamalarla birlikte Mısır özelinde Batı ile Arap dünyası arasında ilmî ve kültürel ilişkiler hız kazanmıştır. Bu ilişkilerin kendisini gösterdiği alanlardan birisi de edebiyat olmuştur. Batılı eserlerden gerçekleştirilen tercüme ve adaptasyon faaliyetleriyle birlikte Mısır'da kültür hayatı canlılık kazanmıştır. Bunun sonucunda modern anlamda kısa öykü, tiyatro ve roman gibi edebî türler Arap edebiyatına intikal etmiş ve bu alanlarda eserler üreten edebiyatçılar ortaya çıkmıştır. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde edebiyat sahasında kendini gösteren Mısırlı yazar Muhammed Teymûr, Batı edebiyatının etkisi altında kısa öykü ve tiyatro sahaslarında yaptığı çalışmalarla modern Arap edebiyatında iz bırakan bir isim olmuştur. Bu çalışmada ilk olarak söz konusu edebiyatçının hayatı ve edebî serüveni ele alınacaktır. Sonrasında ise kısa öykülerinde ele aldığı temalar tahlil edilecek ve bu bağlamda edebiyatçının zihin dünyasına ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Muhammad Taymur and Analysis of His Short Stories in the Thematic Context

Keywords:

Arabic Literature,
Short Story,
Muhammad Taymur,
Theme,
Analysis.

ABSTRACT

With the French campaign in Egypt in 1798, the modernization process began here. After the French came to Egypt, they built various research centers and worked to examine the physical and cultural structure of the Egyptian geography. In the following processes, Western-style schools were opened there, and students were sent from Egypt to Europe to benefit from the experiences of the West. With these stages, scientific and cultural relations between the West and the Arab world, in particular Egypt, gained momentum. One of the fields in which these relations emerged has been literature. With the translation and adaptation activities carried out from Western works, the cultural life in Egypt gained vitality. As a result of this, literary genres such as short story, theatre and novel in the modern sense were transferred to Arabic literature, and literary writers who produced works in these fields emerged. Egyptian writer Muhammad Taymur, who came to the field of literature in the first quarter of the 20th century, left a mark in modern Arabic literature with his works in the fields of short story and theater under the influence of Western literature. In this study, firstly, the life and literary adventure of Muhammad Taymur will be discussed. Afterwards, the themes that he dealt with in his short stories will be analyzed and in this context, it will be tried to shed light on his mental world.

* Bu çalışma Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlanmış olan "Muhammed Teymur'un Kısa Öykülerinin Teknik ve Tematik Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından üretilerek hazırlanmıştır. Bu vesileyle çalışmasının gerçekleşmesinde katkıları bulunan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kasım Abdussamet Bakkaloğlu hocama yeniden şükranlarımı sunuyorum.

** Arş. Gör., İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi: Malatya, Türkiye E-mail: furkantaysn13@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2901-4644

Giriş

Arap edebiyatında hikâye türü ilk dönemlerde bağımsız bir tür olarak görülmeyip masal, fabl, menkıbe, kıssa, fıkra gibi türlerin tamamı hikâye çatısı altında değerlendirilmiştir. Modern dönemde diğer türlerden ayrılarak müstakil bir edebî tür olarak görülmeye başlayan hikâye için Arap dilinde “el-kıssa (ar. القصة)”, kısa hikâye için ise “el-kıssatu’l-kasîra (ar. القصة القصيرة)” veya “el-uksûsa (ar. الأقصوصة)” isimleri kullanılmaktadır (İbn Manzûr 1707: 954). Hikâye türü tarihsel süreç içerisinde farklı şekillerde adlandırılrsa da günümüzde hikâye denince ekseriyetle kısa hikâye anlaşılmaktadır.

Arap edebiyatında hikâye türünün varlığına genel olarak baktığımızda ilk olarak *Eyyâmü'l-'Arab* (ar. أيام العرب), *Sîratu 'Antere* (ar. سيرة عنتره) ve *Seyf b. Zî yezen* (ar. سيف بن ذي يزن) gibi Cahiliye devrine nispet edilip sonraki dönemlerde yazıya geçirilen hikâyeler karşımıza çıkmaktadır (Yazıcı 1998: 480). İslam'ın gelişiyle Kur'an kıssaları kendini göstermiş, daha sonraki dönemlerde ise mescitlerde kıssa anlatma geleneği ortaya çıkmıştır (Emîn 2012: 178). Emevîler döneminde hikâye anlatıcılığı yaygınlık kazanarak bu işi meslek haline getirenler olmuştur (Dayf 1989: 437). Abbasî dönemine geldiğinde hikâye sanatının tercümeler yoluyla farklı kültürlerin etkisi altında kaldığı görülmektedir. Bu dönemde en ön plana çıkan eser İbnu'l-Mukaffa' (ö. 142/759) tarafından Farsçadan Arapçaya çevrilen *Kelîle ve Dimne* (ar. كليلية ودمنة) adlı hikâye koleksiyonudur (Goldziher 1993: 93). Sehl b. Harun'un (ö. 215/830) *Kelîle ve Dimne* tarzında kaleme aldığı *Kitâbu'n-Nemir ve's-Sa'leb* (ar. كتاب النمر والثعلب) eseri (Sehl b. Hârun 2019: 15) ile Câhız'ın (ö. 255/869) *Kitâbu'l-Buhalâ'* (ar. كتاب البخلاء) eseri bu dönem hikâyeciliğinin örnekleri arasındadır (Zeyyât 1993: 232). Yapısal açıdan kısa öyküye benzeyen makâme türünde ise ilk eser veren kişinin Bediuzzaman el-Hemedânî (ö. 398/1008) olduğu düşünülmektedir. Kendisinden sonra gelen Harîrî (ö. 516/1122) de makâmeleriyle (ö. 516/1122) bu alanda ön plana çıkan bir isim olmuştur (Dayf 1973: 6). Ne zaman ve nerede yazıldığı net olarak bilinmeyen *Binbir Gece Masalları* Arap edebiyatına Fars edebiyatından geçmiştir (Zeydân 2012: 724). Bu hikâye koleksiyonunun XV. yüzyılda Mısır'da son şeklini aldığı düşünülmektedir (Ulutürk 1992: 181). Bunların yanı sıra İbn Battûta'nın (ö. 770/1368) seyahatnamesindeki hikâyeler, *Nevâdiru Cuhâ* (ar. نوادر جحا) hikâyeleri, İbn Sîna (ö. 428/1037), İbn Tufeyl (ö. 581/1185) ve İbn Rüşd'ün (ö. 595/1198) felsefî hikâyeleri Arap hikâyeciliğinin örnekleri arasında görülmektedir (Yazıcı 1998: 480).

Öyküleme edebiyatının kaynağına ilişkin Araçlar arasındaki yaygın görüşe göre hikâye sanatı ilk olarak Doğu edebiyatında ortaya çıkmış, Batı ise bu türle çeviriler yoluyla karşılaşmıştır. Bu anlamda anlatısal türlerden olan roman ve kısa öykü gibi modern edebî türlerin kaynağı Doğu edebiyatına dayandırılmaktadır (Er 2015: 55). Gerçekten de hikâye türünün tarihi incelendiğinde bu görüşün destek bulduğu söylenebilir. Şöyle ki Batı edebiyatında bu türün en eskisi olarak orta çağda Petrus Alphonsi (ö. 1140) tarafından kaleme alınmış *Disciplina Clericalis* adlı öykü koleksiyonu gösterilmektedir. Koleksiyondaki öykülerin ise *Kelîle ve Dimne* ve *Sinbad* gibi hikâyelerden alıntılı olduğu bilinmektedir. (Mekkî 1999: 59). XIV. yüzyıla geldiğimizde Batı'da hikâye çalışmalarının yaygınlık kazandığını görüyoruz. İlerleyen süreçlerde *Binbir Gece Masalları*'ndan da Batı dillerine çeviriler yapılmaya başlamıştır (Mekkî 1999: 59-61). Bizzat Batılı araştırmacılar arasında Batı hikâyeciliğinin bu dönemde Arap hikâyeciliğinden etkilendiğini dile getirenler olmuştur

(Turgay 1995: 37). Bunların yanı sıra kısa öykü türü geçmişten tamamen bağımsız bir tür olarak görülmemeli, Arap edebiyatındaki makâme türüyle yapısal açıdan benzerlikleri göz önünde bulundurulmalıdır (Hâfız 2003: 78).

Hikâye sanatı ilk olarak her ne kadar Doğu'da görülse de kısa öykü ve roman gibi türlerin sanatsal anlamda diğer türlerden ayrılarak bağımsız bir edebî tür olarak görülmesi Batılı edebiyatçıların çalışmaları sayesinde gerçekleşmiştir. XIX. yüzyıl Batı edebiyatı için hikâye asrı olmuş, özellikle Amerikalı yazar Edgar Allan Poe'nun (ö.1893) çalışmalarıyla modern kısa öykü türü dünya edebiyatıyla tanışmıştır (Pattee 1923: 141). Rus Yazar Nikolay Gogol'un (ö. 1852) çalışmaları da bu türün doğmasına etki etmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Fransız yazar Guy de Maupassant (ö. 1893) ile Rus yazar Anton Çehov (ö. 1904) kısa öykü türüne sanatsal şeklini vererek müstakil bir edebî tür olarak gelişmesini sağlamışlardır (Mekkî 1999: 70-71). Kaleme alınan kısa öykülerinin gazeteler vasıtasıyla okuyucuyla buluşması bu türün hızla yaygınlaşmasını sağlamıştır (Hâfız 2003: 78). XX. yüzyılın başlarında kısa öykü türü neredeyse tüm dünyaya yayılmıştır (Mekkî 1999: 90).

1798 yılında Napolyon'un (ö. 1821) Mısır'ı işgaliyle başlayan modernleşme sürecinde Mısır özelinde Arap dünyası ile Batı arasında ilmî ve kültürel ilişkiler güçlenmiştir. Özellikle Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa döneminde batılılaşma çabaları hız kazanmıştır. Bu dönemde Mısır'da batılı tarzda okullar açılmış ve buraya Fransa'dan eğitimciler getirilmiştir. Ayrıca Batı'nın tecrübelerinden ve kültürel birikiminden faydalanmaları için Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiştir. Bu öğrenciler orada buldukları süre zarfında Batı kültürü ve edebiyatını öğrenmişlerdir. İlerleyen süreçlerde Mısır'da gerçekleştirdikleri gerek tercüme gerekse adaptasyon faaliyetleri Mısır'da kültür ve edebiyat hayatının canlılık kazanmasında etkili olmuştur (Er 2015: 14-16). XIX. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Mısır edebiyatında ciddi gelişmeler yaşandığı görülmektedir. Özellikle Fransızların buraya matbaayı getirmesi, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın (ö. 1849) Bulak matbaasını kurmasıyla Arapça ve Türkçe birçok eser yayınlanmaya başlamıştır (Görgün 2004: 580). Suriye ve Lübnan'dan Mısır'a gelen Hristiyan Arap yazarların yaptıkları yayınlar da Arap edebiyatında modern nesir türlerinin gelişimine katkı sağlamıştır (Fazlıoğlu 2006: 113).

Arap edebiyatında geleneksel bir tür olan makâme her ne kadar modern nesir türlerinin gelişiminde pay sahibi olsa da XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde artık etkisini iyice yitirmeye başlamış ve sosyal gerçeklerin modern kısa öykü türüyle işlenebileceği fikri yaygınlık kazanmıştır. Tercüme ve adaptasyon faaliyetleri sonucu Arap edebiyatında görülmeye başlayan kısa öykü türü Mısırlı edebiyatçıların çalışmalarıyla gelişim kazanmıştır. (Snir 2017: 206-207). Abdullah Nedîm'in (ö. 1896) 1881 yılında et-*Tenkât ve't-Tebkât* (ar. التنكيت والتبکیت) dergisinde yayınladığı yazıları kimilerince modern Mısır hikâyeciliğin başlangıcı addedilmiştir (Fazlıoğlu 2006: 118). Mustafa Lutfi el-Menfelûtî'nin (ö. 1924) adaptasyon niteliğindeki *el-Aberât* (ar. العبرات) isimli kısa öykü koleksiyonu da bu türün ilk adımları arasında sayılmıştır (Mekkî 1999: 110). Yine Mîhâî'l Nuayme'nin (ö.1988), Salih Hamdi Hammad'ın (ö. 1913), Mahmud İzzî'nin ya da Muhammed Lutfi Cum'a'nın (ö. 1953) ilk modern kısa öyküyü yazdığını söyleyenler vardır (Demirci 2018: 28). Bunların yanı sıra gerçek anlamda Mısır'da modern kısa öykünün kurucusu olarak Muhammed Teymûr (ö. 1921) görülmektedir (Heykel, 1994: 206). Modern Arap edebiyatında ilk kısa öykü yazarının kim olduğu hususunda fikir birliği olmasa da Ignatij Kračkovskij (ö. 1951) ve Carl

Brockelmann (ö. 1956) gibi doğu bilimciler ile Abbas Hıdr (ö. 1987) gibi eleştirmenler, Muhammed Teymûr'un 1917 yılında kaleme aldığı *Fi'l-Kitâar* (ar. *في القطار*) öyküsünün Arap edebiyatında sanatsal anlamda modern kısa öykü özelliklerini taşıyan ilk eser olduğunu söylemişlerdir (Aytaç 1992: 22) Ayrıca bkz. (Hıdr 1966: 114). Mısır'da doğup gelişen kısa öykü türü ilerleyen süreçlerde bütün Arap dünyasına yayılmış ve bu alanda birçok yazar ortaya çıkmıştır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı yıllarında teşekkül eden el-Medresetu'l-Hadise (Modern Ekol) üyeleri bu türün gelişip olgunlaşmasını sağlamışlardır. (Mekkî 1999: 112-114) Mahmûd Teymûr, Mahmûd Tâhir Lâşin (ö. 1954), Halil Mutran (ö. 1949), Cibran Halil Cibran (ö. 1931), Muhammed Hüseyin Heykel (ö. 1956), Tâhâ Hüseyin (ö. 1973), İsa Abîd (ö. 1924), Şehâte Abîd, Tefvik el-Hakîm (ö. 1987) ve İbrahim Abdulkâdir el-Mâzinî (ö. 1949) gibi edebiyatçılar kısa öyküde ortaya koydukları eserlerle bu türün gelişimine katkı sunmuşlardır. II. Dünya Savaşı sonrası birçok Arap ülkesinin bağımsızlığını kazanmasıyla Necîb Mahfûz (ö. 2006) ve Yûsuf İdrîs (ö. 1991) gibi daha gerçekçi konular işleyen edebiyatçılar ortaya çıkmış ve bu sahada seçkin eserler meydana getirmişlerdir (Yazıcı 1998: 481-82).

Kısa öykü türünün ortaya çıkmasında sosyal ve politik sebeplerin etkili olduğunu gösteren araştırmalar söz konusudur. Özellikle I. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu gerek siyasi gerekse sosyal çalkantıların bu türün yaygınlık kazanmasında etkili olduğu düşünülmektedir (Turgay 1995: 42). Öyle ki *The Kenyon Review* dergisinde yayımlanan araştırmalar kısa öykünün refah düzeyi yüksek ülkelerde pek fazla önemsenmediğini, buna karşılık gelişmekte veya yarı gelişmiş ülkelerde fazlaca ön plana çıktığını öne sürmüştür (Hâfız 2003: 78). Buradan hareketle kısa öykünün doğrudan gerçek hayatla ilişkili olduğu ve ilgi gördüğü coğrafyalarda çeşitli şekillerde ortaya çıkan sosyal ve siyasi meselelerin işlenip bunların çözümü noktasında bir araç olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu da söz konusu edebî türün işlevselliğinin ne yönde olduğu hakkında bilgiler vermektedir.

1. Muhammed Teymûr

1.1. Hayatı

Muhammed Teymûr 13 Temmuz 1892 yılında Kahire'de doğmuştur. (Yıldız 2002: 46). Babası Ahmed Teymûr Paşa (ö. 1930) ünlü bir dilci ve tarihçiydi. Halası Âişe İsmet Teymûr da (ö. 1902) dönemin meşhur şair ve mütefekkirlerindendi (Günel 1989: 140-144), (Günel 1989: 205-206). Ailesinin genel olarak edebiyatla ilgilenmesi kendisinin bu alana meyletmesini sağlamıştır.

Muhammed Teymûr küçük yaşlarda klasik Arap edebiyatından okumalar yaparak bu alanda kendisini geliştirmeye başlamıştır. Kardeşi Mahmûd Teymûr ile birlikte Ebû Nuvâs (ö. 198/813), Mutenebbî (ö. 354/965) ve Maarrî (ö. 449/ 1057) gibi şairlerin divanlarını okumuştur. Zamanla şiir okuma konusunda yetkin bir hale gelerek okulunun düzenlediği programlarda bu kabiliyetini göstermiş ve "Hidiv okulunun şairi" unvanını almıştır. (Ahmed Teymûr, 2017: 20). İmruulkays'ın [ö. 540 (?)] muallakasını da ezberlemiş ve zamanla Arap dili ve edebiyatında yetkinlik kazanmıştır. Bunların yanı sıra *Binbir Gece Masalları* gibi klasiklerden ve Menfelûtî ve Cibran Halil Cibran (ö. 1931) gibi modern edebiyatçılardan da okumalar geçekleştirmiştir (Dayf 1992: 300) Ayrıca henüz küçük yaşlarda tiyatroya da merak salmış ve şehirde düzenlenen birçok tiyatro programına katılmıştır (Teymûr 1922: 14).

Muhammed Teymûr Mısır'da lise eğitimini tamamlamış, daha sonra tıp okumak üzere Berlin'e gitmiştir. Burada kısa bir süre kaldıktan sonra okulunu terk ederek Paris'e intikal etmiştir (Dayf 1992: 300). Paris'te önce hukuk okuluna kaydolmuş, sonrasında ilgisini çekmemesi üzerine oradan da ayrılmıştır. Batı kültürü ve edebiyatıyla tanışan Muhammed Teymûr Fransa'da bulunduğu esnada Fransız edebiyatından bolca okumalar yapmış, özellikle ünlü hikâye yazarı Guy de Maupassant'tan¹ (ö. 1893) ve bağlı olduğu Realizm akımından çok fazla etkilendiği ifade edilmiştir (Dayf 1992: 300). Batı'nın düşünsel yapısının tesiriyle Mısır edebiyatında köklü reformlar gerçekleştirmek için çabalar harcamaya başlamıştır. Özellikle Fransız tiyatrosuyla tanıştıktan sonra bu sahaya ayrıca ilgi duymuş ve Mısır tiyatrosunu bu doğrultuda geliştirmek için gayret sarf etmiştir (Teymûr 1922: 16).

Muhammed Teymûr yaz tatilini geçirmek üzere Fransa'dan Mısır'a gelmiş, ancak Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Avrupa'ya bir daha dönememiştir. Bunun üzerine Mısır'da Ziraat okuluna kaydolmaya karar vermiştir. Ne var ki bu okul da ilgisini çekmediğinden dolayı orayı terk etmiş ve sonrasında tamamen edebiyatla ilgilenme kararı almıştır (Teymûr 1922: 18). Avrupa'da yaşadığı deneyimler ve edindiği bilgilerle Mısır'da edebî çalışmalarını gerçekleştirmeye başlamıştır. I. Dünya Savaşı yıllarında Mısır'da tiyatro eğitmenliği yapan Muhammed Abdurrahîm (ö. 1915) tarafından Cem'iyetu Ensârî't-Temsîl (Tiyatro Severler Derneği) isminde bir dernek kurulmuş, Muhammed Teymûr da derneğe tiyatro faaliyetleri hususunda yardımcı olmuştur. Ayrıca derneğin düzenlediği bazı tiyatro programlarında rol almıştır (Brockelmann 1942: 3:271). Abdurrahîm'in vefat etmesiyle derneğin başına yeni birisi gelmiş ve sonrasında dernek tiyatro faaliyetlerine devam edememiştir. Bunun üzerine Muhammed Teymûr bir süre şiir yazımına yoğunlaşmış ve yazdığı şiirleri *Sufûr* (ar. السفور) gazetesinde neşretmiştir. Ancak tiyatroya olan ilgisinden dolayı yeniden bu sahaya yönelmiştir. Şehirde düzenlenen çeşitli tiyatro programlarında rol almıştır. Özellikle de sergilediği monologlarla büyük ilgi toplamıştır (Teymûr 1922: 19).

Muhammed Teymûr, Sultan Huseyn Kamil'in (ö. 1917) isteği üzerine onun sarayında mabeynci olarak görev yapmaya başlamıştır. Bu görevinden ötürü tiyatroyla ilgilenememiş, bunun yerine kendisini yazıma vermiştir. *Sufûr* gazetesinde kasidelerini yayınlamıştır. Yine sarayda görev yaptığı esnada *Mâ Terâhu'l-Uyûn* (ar. ما تراه العيون) isimli öykü koleksiyonunu kaleme almıştır. Buradaki yedi öykü Arap edebiyatında kısa öykü sanatının ilk tohumları arasında kabul edilmiştir (Heykel 1994: 205).

Muhammed Teymûr, Sultan Fuad'ın (ö. 1936) başa geçmesiyle saraydaki görevini terk etmiştir. Bunun üzerine yeniden tiyatroya yoğunlaşarak çeşitli programlarda oyunculuk yapmaya devam etmiştir. Diğer yandan evlilik hayatına giren edebiyatçı, evliliğin getirdiği şartlardan ötürü oyunculuğu bırakmak durumunda kalmıştır. Edebiyatçı bu durum üzerine piyes yazıcılığına yönelmiştir. İlk olarak halkın eğilimlerine göre komedi türünde *el-Uşfûr fi'l Kafes* (ar. العصفور في القفص) piyesini yazmış ve bu piyesi beğeniyle karşılanarak sahnelerde yer bulmuştur (Teymûr 1922: 21). Yine komedi türünde *Abdüsettâr Efendî* (ar. عبد الستار أفندي) piyesini halkın ilgisine sunmuştur (Teymûr 1922: 22). Ayrıca bu süre zarfında hatratını,

¹ Fransız kısa öykü yazarı ve romancıdır. 1850 yılında Fransa'da doğmuştur. Çalışmalarının büyük kısmını 1880 ile 1891 yılları arasında gerçekleştirmiştir. Üç yüzden fazla öyküsü ve üç tane romanı vardır. Eserlerinde Realizm ve Natüralizm akımlarının etkisinde kalmıştır. 1893 yılında yine Fransa'da hayata veda etmiştir (Fitzmaurice-Kelly 1911: 905-6)

edebî eleştiri yazılarını ve tiyatro makalelerini *Sufûr* gazetesinde yayınlamıştır (Teymûr 1922: 24). Daha sonra Memlûkler hakkında komik opera türünde Bedî' Hayrî (ö. 1966) ile ortak *el-Aşeratu't-Tayyibe* (ar. العشرة الطيبة) isimli bir piyes kaleme almış, ne var ki Memlûklerle alay edildiği iddiasıyla piyesi sahnelerde kalıcılığını sağlayamamıştır (Teymûr 1922: 27). İlerleyen süreçte komedi-drama türünde *el-Hâviye* (ar. الهافية) isimli başka bir piyes daha telif ederek tiyatro sahasına canlılık kazandırmayı amaçlamıştır. Halkın taleplerini karşılamayı başarabilen bu piyesi oldukça ilgi görmüştür (Teymûr 1922: 28-29). *el-Hâviye* piyesini kaleme aldıktan kısa bir süre sonra yakalandığı hastalığa yenik düşerek 21 Şubat 1921 tarihinde hayata veda etmiştir (Teymûr 1922: 11).

1.2. Eserleri

Muhammed Teymûr edebî çalışmalarını Avrupa'dan Mısır'a döndükten sonra altı yıllık bir süre zarfında gerçekleştirmiştir. Vefatından sonra bu eserleri kardeşi Mahmud Teymûr (ö. 1973) tarafından *Muellefâtu Muhammed Teymûr: Hayâtuhû ve A'mâluhû* (ar. مؤلفات محمد تيمور: حياته وأعماله) adıyla üç cilt halinde bir araya getirilip neşredilmiştir. Muhammed Teymûr'un edebî çalışmaları şu şekildedir:²

Divanı: Fransız şiirinin etkisi altında gazel ve tasvir türlerinde toplamda altmış şiir kaleme almıştır (Teymûr 1922: 32-33).

Mensur Şiirleri: Oldukça az sayıda kaleme aldığı bu türden şiirlerinin başında *eş-Şâir ve'l-Leyl* (ar. الشاعر والليل), *Hadîsu Zehra* (ar. حديث زهرة) ve *Hubbu'l-Bekâ'* (ar. حب البقاء) adlı eserleri gelmektedir. Bu eserler *Kitâbu'l-Vicdân* (ar. كتاب الوجدان) başlığı altında sunulmuştur (Teymûr 1922: 36).

"Edebiyat ve Toplum" Başlıklı Makaleleri: Bu yazılarında eskiye yönelik tenkitlerde bulunmuştur. Ayrıca toplumsal ahlaka ilişkin bazı meselelere değinmiştir (Teymûr 1922: 36).

Kısa Öyküleri: Toplumsal hayatı yansıtan yedi kısa öyküsünü *Mâ Terâhu'l-Uyûn* isimli bir koleksiyonda bir araya getirmiştir. Edebiyatçının yedi kısa öyküsü dışında yazarlık serüveninin başlarında kaleme aldığı ve bir gencin edebiyat serüvenini anlattığı *eş-Şebâbu'd-Dâi'* (ar. الشباب الضائع) isimli tamamlanmamış bir öyküsü daha bulunmaktadır (Teymûr 2012: 47). Teymûr'un kısa öyküleri *Muellefâtu Muhammed Teymûr: Hayâtuhû ve A'mâluhû* kitabının birinci cildine dâhil edilmiş, ayrıca 1927 yılında müstakil olarak da neşredilmiştir.

Hatıratı: Öykü üslubunu andıran bu yazılarında okuyucuya sosyal yaşamdan kesitler sunmuştur. Bu yazılarında kısa öykülerinde olduğu gibi Mısır kadınının özgürlüğünün kısıtlandığı, Mısır toplumunun neden geri kaldığı, eğitimdeki problemler, yoksulların yaşadıkları sıkıntılar ve yüzeysel dindarlıklar gibi hususlara temas etmiştir (Teymûr 1922: 40).

Paris Anıları: Altı bölüm halinde kaleme aldığı bu yazılarında gurbet hayatından, Fransız kültürü ve edebiyatından, Batı medeniyetinden ve orada yaşadığı deneyimlerden bahsetmiştir (Teymûr 1922: 41).

Piyesleri: Telif niteliğindeki *Abdussettar Efendi, el-Uşfûr fi'l-Kafes* ve *el Hâviye* piyesleri Mısır tiyatrosunda iz bırakmış ve büyük ilgiyle karşılanmıştır. *el-Aşeratu't-Tayyibe* isimli

² Yazarın edebî çalışmalarının genel bir tasnifi için bkz. (Teymûr 1927: 11-13)

piyesi ise Fransız Yazar Charles Perrault'nun (ö. 1703) *Mavi Sakal* adlı masalından uyarlamaya niteliğindedir (Teymûr 1922: 27). Yine uyarlamaya niteliğinde başka piyesler de kaleme almıştır. Bu piyeslerin ise pek ilgi görmediği için yayımlanmadığı ifade edilmiştir (Teymûr 1922: 34).

Tiyatro Yazıları ve Makaleleri: *Târihu't-Temsîl* (ar. تاريخ التمثيل) başlığı altında Mısır ve Fransız edebiyatında tiyatronun tarihini işlemiştir. *et-Temsîlu'l-Fennî ve'l-Lâfennî* (ar. التمثيل واللافني) başlığı altında bilgilendirici yazılar kaleme almıştır. *Muhâkemetu Muellifi'r-Rivâiyâti't-Temsilliyye* (ar. محاكمة مؤلفي الروايات التمثيلية) ve *Nakdu'l-Mumessilîn* (ar. نقد الممثلين) yazılarında kimi sanatçılara yönelik tenkitlerde bulunmuştur. *Makâlât Âmme ani't-Temsîl* (ar. مقالات عامة عن التمثيل) başlığı altında okuyucuya tiyatroyla ilgili bilgiler sunmuştur. Ayrıca *el-Kasâidu't-Temsîliyye* (ar. القصائد التمثيلية) isimli yedi monolog kaleme almıştır (Teymûr 1922: 45-53).

1.3. Edebî Kişiliği

Muhammed Teymûr'un edebî hayatında tiyatroculuk ve öykücülük yönü ön plana çıkmıştır. Edebî çalışmalarında ekseriyetle realizm akımının etkisinde kalmıştır. Edebiyatçı öncelikle Fransa'da edindiği deneyimlerle Mısır tiyatrosunu ileriye taşımak için çabalar harcamıştır. Bu sahada çeşitli yazı ve piyesler ortaya çıkarmıştır. Kendisi Arap edebiyatında ilk tiyatro eleştirisi yazarlar arasında kabul edilmektedir (Nessâc 1981: 97). Ayrıca konularını Mısır'ın sosyal hayatından seçtiği piyesler kaleme almış ve bu piyesleri ile Mısır tiyatrosunda iz bırakmıştır. Edebiyatçı realist kimliğinin etkisi ve tiyatronun doğrudan halka yönelik olması gerektiği düşüncesiyle bu eserlerini Mısır Ammicesiyle meydana getirmiştir. Muhammed Teymûr'un Mısır tiyatrosuna sunduğu katkılar birçok araştırmacının dikkatini çekmiştir. Arap edebiyatı araştırmacısı Luvîs Şeyho (ö. 1927) onun Mısır tiyatrosunu ileriye taşıyabilmek için gösterdiği çabaları takdir etmiştir (Nessâc 1981: 97). Carl Brockelmann da (ö. 1956) Muhammed Teymûr'un uzun süre yaşaması durumunda özellikle Mısır komedi tiyatrosunun daha iyi noktalara gelebileceğini savunmuştur (Brockelmann 1942: 271). Ayrıca Mısır hükûmeti tiyatro alanında onun anısına "Muhammed Teymûr Ödülü" çıkarmıştır.

Muhammed Teymûr'un edebî kimliğini tamamlayan bir diğer husus ise öykücülük yönüdür. Fransa'da bulunduğu esnada özellikle Maupassant'tan yaptığı okumalarla bu sahadaki kabiliyetini arttırmıştır. Nitekim daha sonra kaleme aldığı öyküleri Maupassant tarzı öykülere³ örnek teşkil etmektedir (Hıdr 1966: 124). Bu öykülerinde Realizm akımının etkisinde kalmıştır. Bunların yanı sıra öykülerinde yer yer romantizm akımının yansımaları da görülmektedir. Teymûr, öykü yazımında değişimlere ve okuyucuların eğilimlerine açık olmuştur (Hâfız 2003: 84). Öykülerinde Mısır'ın bazı toplumsal meselelerine hümanist bir tavır içerisinde temas etmiştir. Menfelûtî'nin etkisiyle kimi zaman öykünün kahramanı gibi davranmıştır (Hıdr 1966: 121). Öykülerinin çoğunda karamsar bir hava içerisinde olayların dramatik yönüne yoğunlaşmıştır. Mekânları ve kahramanları betimlerken ayrıntılara dikkat etmiştir. Tiyatro piyeslerinin aksine öykülerinde fasih Arapça kullanmayı tercih etmiş, nadiren de Ammice ifadeler kullanmıştır. Dili ifade aracı olarak gördüğü için anlatımında

³ Diğer adı "olay öyküsü"dür. Bir olay örgüsü çerçevesinde gelişen ve sonuçlanan öykülerdir. Bu türün en önemli örneklerini Guy de Maupassant ortaya koyduğu için bunlara "Maupassant tarzı öykü" ismi verilmiştir. Maupassant tarzı öykünün Türk edebiyatındaki en önemli temsilcisi Ömer Seyfettin'dir (Kayabaşı 2020: 148).

serbest ve akıcı bir üslup benimsemiştir (Hıdr 1966: 127). Öykülerinde birincil ve ikincil karakterlerin diyaloglarına doğrudan yer vererek akıcılığını arttırmıştır. Anlatımında en dikkat çeken özelliği ise tasvir ve teşbih yöntemlerine sıkça başvurmuş olmasıdır. Edebiyatçı öykü ve tiyatro türlerini birbirleriyle ilişki içerisinde gördüğü için öykülerini adeta bir tiyatro havasında kaleme almıştır. Modern Mısır ve Arap öykücülüğünün kurucusu kabul edilen Muhammed Teymûr'un bu sahadaki çalışmaları hakkında Rus müsteşrik Ignatij Kračkovskij (ö. 1951) şunları söylemiştir:

"O, Mısır kısa öykücülüğünün kurucusu ve modern sosyal hayatı realist gözlemlerle ele alan ilk kişidir. Avrupa edebiyatına son derece hâkimdi. Güçlü ve titiz bir gözlemciydi. Maupassant ve Çehov'un üslubuna öykünerek konularını Mısır hayatının içinden seçtiği kısa öyküler kaleme almıştır." (Mekkî 1999: 115).

Muhammed Teymûr Arap edebiyatında öykü ve tiyatro sahalarında öncü bir isim olarak zikredilmektedir. Kısa ömründe tamamen geleneğin ya da Batı'nın izinden giden bir anlayıştan uzak kalarak özgün bir Mısır edebiyatı inşa etmek için çabalar harcamıştır (Hıdr 1966: 112). Bu anlamda Birinci Dünya Savaşı yıllarında Mısır'da teşekkül eden el-Medresetu'l-Hadîse (Modern Ekol) grubunun üyeleri için ilham kaynağı olmuştur. Ekolün liderliğini yapan Mahmud Teymûr ağabeyinin edebî kimliğinin tesiri altında kalarak onun hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

"Fikirlerini cesurca dile getirirdi. Böyle davrandığında bir yandan korkar, diğer yandan da hayranlık duyardım. Bu tavır, sahip olduğu devrimci ruhtan geliyordu. Fakat günden güne değişerek asıl sahip olduğu üsluba döndü. Onun zihnini meşgul eden ve gerçekleştirmeyi istediği asıl şey ise, ilhamını kendi ruhundan alan yeni bir Mısır edebiyatı inşa etmektir." (Cundî 1951: 52)

Bunların yanı sıra Abbas Hıdr, Muhammed Teymûr'un hayatına dair bir eser yazmış; Nebîl Râgıb da (ö. 2017) onun eserlerini anlattığı bir kitap kaleme almıştır (Aytaç 2005: 583).⁴

2. Kısa Öykülerinin Tematik Bağlamda Tahlili

Fransızların 1798 yılında Mısır'ı işgaliyle başlayan modernleşme hareketleri XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başlarında toplum üzerinde etkisini göstermeye devam etmiştir. Batılılaşma hareketlerinin yoğunluk kazanmasıyla toplumsal dinamiklerde de değişiklikler gözlemlenmiştir. Dönemin yazınında sosyal statü problemleri, eğitim alanındaki sıkıntılar, gençler arasındaki başboşluklar, cinsel serbestlikler, aile hayatındaki bozukluklar, kadınların problemleri, alkol ve kumar bağımlılıkları gibi sosyal düzeni bozan meselelere çeşitli şekillerde temas edilmiştir (Mitchell 2001: 206-9). Huseyn Ahmed el-Mersafî⁵ (ö. 1890) 1881 yılında yayımladığı *Risaletu'l-Kelimi's-Semân* (ar. رسالة الكلم الثمان) isimli çalışmasında Mısır'ın sosyal ve siyasi problemlerini ele almıştır. Mersafî bu eserinde istişare kültürünün kaybolduğuna, sosyal statü problemlerine, kırsal kesimin karşılaştıkları sorunlara, zulmün yaygınlaştığına, Batı kültürünün sosyal hayata nüfuz ettiğine değinmiştir. Yazar çalışmasının son bölümünde ele aldığı eğitim konusuna ayrıca vurgu yapmıştır. Çözüm önerisi olarak meselelerin tek taraflı düşünülmemesi gerektiğini ve toplumun her

⁴ Söz konusu eserler için bkz. Abbas Hıdr, *Muhammed Teymûr: Hayatuhû ve Edebuhû* (Kahire: ed-Dâru'l-Mısriyye li't-Te'lif, (t.y.); Nebil Rağıb, *Muhammed Teymûr: Râiden li't-Tahdîs'il-Edebî* (Kahire: el-Hey'etu'l-Mısriyyetu'l-Âmme li'l-Kitâb, 1996).

⁵ Mısır'da XIX. yüzyılın ikinci yarısında çalışmalarını gerçekleştirmiş dilci ve edebiyatçıdır.

kesimin çeşitli şekillerde sorumluluk taşıdığını dile getirmiştir. Bu bağlamda hem halkın hem idarî görevlerde bulunan şahısların hem de fikir önderlerinin tutumlarının ıslah edilmesinin gerekliliğine işaret etmiştir (Mersafî 1881).

XX. yüzyılın ilk yarısında kaleme alınan edebî eserlerde de çeşitli sosyal problemlerin ele alındığı görülmektedir. Modern Arap edebiyatında öykü ve roman türünde ilk eser veren⁶ Mahmud Teymûr, Muhammed Huseyn Heykel, Tefvik el-Hakîm, Tâhâ Huseyn, Mahmud Tâhir Lâşin, Abbas Mahmud el-Akkâd (ö. 1964) gibi isimler eserlerinde çeşitli sosyal meseleleri işlemişlerdir. Bu eserlerde kırsalda yaşayan insanların sıkıntlarına (Hıdr 1966: 119), eğitim problemlerine, kadınların sorunlarına ve yönetimde yaşanan sıkıntılara temas edilmiştir.⁷ Bunların yanı sıra Necip Mahfuz 1910-1940 yılları arası Mısır toplumunun meselelerini ele aldığı üçlemesinde (es-Sülâsiye/ar. الثلاثية) toplumdaki sapkınlıklardan, gece eğlencelerinden, yüzeysel dindarlıklardan, eğitim sorunlarından, kadın ile erkek arasındaki zıtlıklardan, sınıfsal farklılıklardan, kurumlardaki iltimas ve kayırmacılıklardan ve çocukların baskı altında yetiştirildiğinden bahsetmiştir (Çelenlioğlu 2017).

Muhammed Teymûr 1917 yılında Mâ Terâhu'l-'Uyûn başlığı altında bir araya getirdiği *Trende* (ar. في القطار), ... Sokağı 22 Numaralı Ev (ar. عطفة ال... منزل رقم ٢٢), Cömertlik Evi (ar. بيت الكرم), Müzik Şöleni (ar. حفلة طرب), Bayram Düdüğü (ar. صفارة العيد), Rabbim Bu Cenneti Kimin İçin Yarattın? (ar. كان طفلا فصار شابا) isimli yedi kısa öyküsünde benzer sosyal problemleri çeşitli olay örgüleri içerisinde ele almıştır.

2.1. Eğitim Problemi

Eğitim teması edebî eserlere çeşitli şekillerde konu olmuştur. Kimi eleştirmenlerce modern Arap edebiyatında ilk kısa öykü olma özelliğini taşıyan *Trende* öyküsünün ana teması eğitim olmuştur. Edebiyatçı ülkede köylü kesim arasında eğitimin yaygınlaştırılması konusyla ilgili öykü karakterlerini bir tartışmaya sokmuştur. Tartışmada köylü tabaka arasında eğitimin yaygınlaştırılması gerekliliğini savunan tarafta anlatıcı yazar, kendini kültürel anlamda geliştirmeye gayret eden bir genç ve giyimi ve kuşamına önem veren bir şahıs bulunmaktadır. Karşı tarafta ise bir din hocası, Çerkez olduğu belirtilen bir kişi ve kırsalda yaşayan bir muhtar vardır. Toplumda saygın konumda bulunan şahısların eğitimin yaygınlaştırılmasına karşı çıkması öykünün dikkat çekici yönünü teşkil etmektedir. Edebiyatçı bu noktada fikrî değişimlerin öncelikle üst tabakalardan başlaması gerektiğini savunmuştur. Söz konusu problemin derinliğine işaret ederken de yansıttığı üslup bu konuda karamsar bir tavır içerisinde olduğunu göstermektedir:

وقف القطار في قلوب فقرأت الجميع السلام وغادرتهم وسرت في طريقي إلى الضيعة وأنا أكاد لا أسمع دوي القطار وصغيره وهو يعدو بين المروج الخضراء لكثرة ما يصبح في أذني من صدی الحديث.

Tren Kalyub'da durdu. Herkese selam verip oradan ayrıldım ve kırsala gitmek üzere yürümeye koyuldum. Kulaklarımda yankılanan trendeki konuşmaların yoğunluğundan dolayı tren yeşil çayırlarda akıp giderken siren sesini neredeyse duyamıyordum (Teymûr 1927: 28).

⁶ Modern Arap edebiyatında roman türünün ilk ciddi örnekleri 1914-1944 yılları arasında ortaya koyulmuştur. Bkz. (Er 2008: 165).

⁷ Söz konusu romanlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Er 2008: 89-275); Dönemin hikâye yazınına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. (Demirci 2014: 56-71).

Edebiyatçı *Çocuktu, Şimdi İse Delikanlı* öyküsünde ise aile içi eğitime ve çocukların yetiştirilme tarzına eleştiriler bir yaklaşımla temas etmiştir. Öykünün Ahmed Mahcûb isimli karakteri yazarın tabiriyle geleneksel yöntemlerle baskı ve şiddet altında yetiştirilmiştir. Bundan dolayı alkol ve kumar bağımlısı olarak sosyal düzeni bozabilecek davranışlarda bulunmuştur. Ayrıca çocukluğunda böyle yetiştirildiğinden dolayı ilerleyen süreçlerde ailesiyle iletişim problemleri yaşamıştır. Yazar öyküsünde gerçekleştirdiği psikolojik tahlillerle böyle bir yetiştirilme tarzının gençler üzerinde bırakabileceği etkilere de şu şekilde değinmiştir:

لقد بلغ محجوب العشرين، ولكنه لا ينسى أيام كانت تضربه مربيته وهو طفل إذا هفا هفوة أو ارتكب إثماً. أينسى يوم أن تسلق شجرة النبق في الحديقة وكاد أن يسقط على الأرض؟! لقد أمسكت به مربيته والعصا في يدها تقرعه بها ناهية إياه أن يعود لما فعل. وهل ينسى يوم أن مكث في الفناء يلعب ويمرح، وكان الوقت ظهراً، فنهات السقا عم عبد الرازق عن ذلك، فشتمه ورفسه برجله الصغيرة؟! إنه لا ينسى ذلك اليوم وقد لطمته مربيته على وجهه وهي تؤنبه على ما فعل. وهل ينسى يوم أن التقط من الأرض بقية سيجارة كان يدخنها أبوه وأراد أن يستنشق الدخان، فرأته مربيته من النافذة وندت به، فهم بالهرب وأبى الدخول للمنزل إلى أن حمله الخصي وأتى به إليها لينال جزاءه؟! إنه لا ينسى كل ذلك. وإن للطفولة حوادث تبقى مرسومة في رءوس الشبان والرجال إلى الأبد.

Mahcub, yirmi yaşına ulaşmıştı. Ancak küçükken bir hata yaptığında veya bir kusur işlediğinde bakıcısının kendisine vurduğunu unutamıyordu. Sedir ağacına tırmanıp da tam yere düşecekken bakıcısının onu yakalayıp bir daha yapmasına engel olmak için sağ elindeki sopayla vurduğunu hiç unutulabilir mi? Bir öğle vaktinde avluda oynayıp eğlenirken suçu Abdurrezzak Amca'nın hakaretler yağdırıp küçük ayağıyla kendisini tekmelediğini hiç unutulabilir mi? Bakıcısının, yaptıklarından dolayı kendisini azarlayarak yüzüne tokat attığı o günü asla unutamaz. Babasının içtiği sigarayı yerden alıp dumanını çekmeye yeltendiği günü hiç unutulabilir mi? O gün bakıcısı pencereden görüp ona seslenmiş, o da kaçmaya kalkışmış, bunun üzerine amcanın biri cezasını alması için onu bakıcısına götürmüştü. O, bütün bunları asla unutamaz. Zira çocukluk döneminde yaşanıp da insanların kafalarında sonsuza dek kazılı kalan olaylar vardır (Teymûr 1927: 82-83).

Cömertlik Evi öyküsünde de Muhammed Bey karakterinin yeterli düzeyde eğitim görmediği için malını ve servetini babası gibi sadece kişisel arzularını tatmin etmek için harcadığı belirtilmektedir (Teymûr 1927: 40). Edebiyatçı bu öyküsünde toplum içerisindeki saygınlığı belirlemede kişinin eğitim düzeyinin ve kültürel birikiminin fazla bir rolünün olmadığını belirtmiş, bu anlamda maddî unsurların daha ön plana çıkarıldığını eleştirmiştir.

2.2. Kırsalda Yaşayanlara Yönelik Baskı ve Şiddet

Kırsalda yaşayan insanların yaşadığı zorluklar tarihî ve edebî eserlere çeşitli şekillerde konu olmuştur. Muhammed Teymûr kırsal kesimin maruz kaldığı baskı ve zulümleri *Trende* öyküsünde işlemiştir. Edebiyatçı bu bağlamda hümanist bir tavır benimsemiş ve verdiği mesajlarla insanların zorbalıkla yönetilmesine karşı çıkmıştır. Öyküdeki muhtar, Çerkez ve hoca karakteri kırsalda yaşayanların eğitim ve öğretimle değil, baskı ve şiddetle idare edilebileceklerini savunmuşlardır. Bunlardan Çerkez karakteri kendisine köylülerin nasıl eğitilebileceği sorulduğunda şöyle karşılık vermiştir:

السوط؛ إن السوط لا يكلف الحكومة شيئاً، أما التعليم فيطلب أموالاً طائلة، ولا تنس أن الفلاح لا يذعن إلا للضرب؛ لأنه اعتاده من المهد إلى اللحد.

Kırbaç! Kırbaç hükûmete hiçbir şeye mal olmaz. Eğitim ise çok para gerektirir. Unutma ki köylü ancak dayaktan anlar. Çünkü o, beşikten mezara kadar dayaktan alışmıştır (Teymûr 1927: 24).

Bin kişilik bir köyde yöneticilik yapan ve bizzat köy halkının arasında bulunan muhtar karakteri ise Çerkez'in sözlerine tasdiklercesine şunları dile getirmiştir:

صدقتم يا بيه صدقت، ولو كنت تسكن الضياع مثلنا لقلت أكثر من ذلك. إننا نعاني مع الفلاح ما نعاني؛ لنكبح جماعه، ونمنعه عن ارتكاب الجرائم.

Doğru söylediniz beyim. Eğer siz de bizim gibi köyde yaşasaydınız bundan fazlasını söylerdiniz. Biz köylüyü dize getirmek ve suç işlemelerine engel olmak için neler çektığımızı biliyoruz (Teymûr 1927: 24-25).

Anlatıcı karakterin bu sözlere karşı çıkması üzerine muhtar şunları eklemiştir:

أنا أعلم الناس بالفلاح، ولي الشرف أن أكون عمدة في بلد به ألف رجل، وإن شئت أن تقف على شؤون الفلاح أجبك. إن الفلاح يا حضرة الأفندي لا يفلح معه إلا الضرب، ولقد صدق البك فيما قال (وأشار بيده إلى الشركسي).

Köylüyü en iyi ben bilirim. Bin kişinin yaşadığı bir beldede yönetici olma şerefine nail oldum. Eğer köylü hakkında bilgi edinmek istiyorsan sana söyleyeyim. Efendi! Köylü için dayaktan başka çare yoktur. (Çerkez'i işaret ederek) Bey söylediklerinde haklı (Teymûr 1927: 25).

Din hocasının bu konudaki fikri sorulduğunda ise bağlama dikkat etmeksizin Hz. Peygamber'e dayandırdığı "Ayaktakımına ilim öğretmeyin."⁸ sözünü dile getirmiş ve kırsalda yaşayanlara yönelik "ayaktakımı" nitelemesinde bulunmuştur. (Teymûr 1927: 27).

2.3. Ahlaki Yozlaşma

Muhammed Teymûr bireysel ve toplumsal ahlak meselesini işlerken cinsellik konusunu merkeze almış ve toplumdaki ahlaki yozlaşmaların gerekçesini cinsellik olgusuna dayandırmıştır. Söz gelimiSokağı 22 Numaralı Ev öyküsünün ana teması ahlaki bozukluklar olmuştur. Edebiyatçı, öyküsünde kahraman anlatıcı bakış açısını kullanarak anlatıcı karakter üzerinden bir bakanlıkta birlikte çalıştığı iş arkadaşı Emin Ali ile yaşadığı bir olayı aktarmaktadır. Anlatıcı karakter bekâr, Emin Ali karakteri ise evlidir. Bu kişiler iş yerlerinden ayrıldıktan sonra gece yarılarında kadar birlikte eğlence mekânlarında vakit geçirmektedirler. Emin Ali evli olmasına rağmen başka kadınlarla birlikte olmaktan çekinmemektedir. Ayrıca bu kişi toplumdaki bütün kadınların ahlaksızlığa sürüklendiğini iddia etmekte, ancak eşini bu ithamın dışında tutmaktadır. İfadesine göre eşi, annesinin gözetimi altında hayatını sürdürmektedir Öyküde olay örgüsünün gelişmesiyle anlatıcı karakter tek başına çarşıda dolaşırken bir kadına denk gelir ve kadından hoşlandığı için onu takip etmeye başlar. Yanına yaklaşır tanışabilmek için fırsat arar. Kadın başta çekinse de sonradan talebine karşılık verir. Anlatıcı ve tanıştığı kadın birlikte kafeteryalarda ve eğlence mekânlarında vakit geçirirler. Akşam vakti geldiğinde kadın eve eşinin geleceğini belirterek buldukları yerden ayrılmak ister. Anlatıcı, kadına evinin yakınlarına kadar eşlik eder. Kadından ayrıldıktan sonra nerede oturduğunu merak ettiği için gizlice takibe koyulur. Kadın evine vardığında anlatıcı karakter, bu evin arkadaşı Emin Ali'nin evi olduğunu fark eder. Ev başlıkta ismi verilmeyen sokaktaki 22 numaralı konuttur. Yeni tanıştığı kadının iş arkadaşının eşi olduğunu öğrenen anlatıcı, bir yandan pişmanlık hissine kapılır; diğer yandan ne yapacağını bilemez. İş arkadaşına durumu fark ettirmeden normal yaşamına döner. Anlatıcı olay örgüsünün sonunda yaşadığı pişmanlığı ise şöyle dile getirir:

⁸ Hadis kaynaklarında sahih veya hasen olarak lafzen bu söze rastlanılmamakla birlikte mana yönünden benzerlik bulunan bazı sahih rivayetler mevcuttur. Bkz. (Kazvîni t.y.: 93).

يا للعار لقد ارتكبت إثما هائلا ولكني لم أتعمد ارتكابه. لقد أصبحت حليلة صاحبي خليلة لي. ولكنها كانت خليلة سواي من قبل.

Ne utanılacak bir şey! Büyük bir günah işledim, ancak bunu bilerek yapmadım. Arkadaşımın eşi, şimdi benim sevgilim oldu. Ancak daha önce benim dışımda başka birinin de sevgilisiydi (Teymûr 1927: 38).

Edebiyatçı çarpıcı bir olay örgüsü içerisinde toplumda gözlemediği ahlaki bir meseleyi okuyucuya sunmuştur. Bu öyküsüyle toplum içerisinde erkek ve kadınların cinsel duygularını tatmin etmek için gayri ahlaki yollara başvurduğunu göstermeyi amaçlamıştır. Bu anlamda söz konusu problem gerek toplumun ahlaki gerekse aile kurumu için bir tehdit oluşturmakta ve bireyler arası güven problemi ortaya çıkarmaktadır. Öyküde kadın karakterinin baskı altında hayatını sürdürmesi toplum içerisinde kadının özgürlüğünün kısıtlandığına işaret etmekte, kadınların kötü yollara sürüklenmesinin sebeplerinden biri de bu durum olarak gösterilmektedir. Bunların yanı sıra anlatıcı ve Emin Ali karakterlerinin bakanlık ofisinde çalışması, bu problemin devlet personelleri arasında da yaygınlık gösterebileceğine işaret etmektedir.

Yazar, *Çocuktuk, Şimdi İse Delikanlı* öyküsünde de ahlak temasına yoğunlaşmıştır. Edebiyatçı yine ahlaki yozlaşmayı cinsellikle bağdaştırarak okuyucuya çarpıcı bir olay örgüsü sunmuş ve ahlaki bozukların farklı kuşaklar arasında meydana gelebileceğini okuyucuya yansıtmayı amaçlamıştır. Öykünün ana karakterleri yirmi yaşındaki Ahmed Mahcûb ile çocukluğundan beri bakıcılığı üstlenen kırk yaşındaki kadındır. Ahmed Mahcûb ailesiyle bağları kopuk bir gençtir. Vaktinin çoğunu dışarıda arkadaşlarıyla geçirmektedir. Evdeyken de odasının penceresinden komşusunun kızıyla sohbet etmektedir. Bakıcı bu durumu fark edince Ahmed Mahcûb'u uyarılmış, bu yaptıklarının sorumluluklarını yerine getirmesine engel olacağını belirtmiştir. Ancak Ahmed bakıcıya aldırış etmeden komşu kızla sohbet etmeye devam etmiştir. Bakıcı bu durumla birkaç kez daha karşılaşınca artık Ahmed'e bağırmağa başlamıştır. Ahmed ise bakıcının neden böyle davrandığına anlam yükleyememiş ve odasından çıkmak için harekete geçmiştir. Bunun üzerine bakıcı kadın Ahmed'i tutarak kendine çekmiş ve fırsatı yakaladığında onu öpmüştür. Ahmed de duygularına yenik düşerek bakıcıya karşılık vermiştir. Bakıcı, çocukluğundan beri Ahmed'in yetiştirilme görevini üstlenmiş; Ahmed gençlik çağına geldiğinde ise ona artık farklı duygularla bakmaya başlamıştır. Yazarın öykünün sonundaki şu ifadeleri olay örgüsünü özetler niteliktedir:

لقد كان طفلا جميلا فكانت تحبه مربيته كأم حنون والآن صار شابا جميلا فأحبهته مربيته كعشيقة ضرم الحب أنفاسها. فيا للعجب مما تراه العيون في ظلام هذه الحياة.

Güzel bir çocuktuk, bakıcısı onu şefkatli bir anne gibi severdi. Şimdi yakışıklı bir genç oldu, bakıcısı ise onu aşkından yanıp tutuşan biri gibi sevmeye başladı. Bu hayatın karanlığında gözlerin gördükleri ne de tuhaftır! (Teymûr 1927: 88).

2.4. Sosyal Statü Problemi

Sosyal statü problemi birçok edebiyatçının dikkatini çekmiş ve edebiyat çalışmalarında yer bulmuştur. Muhammed Teymûr'un kısa öykülerinde bu problem önemli ölçüde kendini göstermektedir. *Cömertlik Evi* öyküsü tabakalar arasındaki zıtlıkları göstermesi bakımından bu anlamda dikkate değerdir. Öykünün ana karakteri Muhammed Bey babasından kalan mirası tıpkı babası gibi kişisel tatminlerini gidermek için harcamaktadır. Daha önce

babasının etrafında bulunan on kişi bu sefer Muhammed Bey'in etrafında dolaşmaktadır. Bu kişilerin temel amaçları beyin zenginliğinden istifade edebilmektir. Yazar bu öyküsünde Muhammed Bey'in köşkünde geçirdiği bir günü okuyucuya aktarmaktadır. Öykünün olay örgüsünden ziyade edebiyatçının yaptığı tasvirler, güçlü ve zayıf arasındaki zıtlıkların boyutunu göstermesi açısından önemlidir. Yazar statü bakımından yüksek bir konumda bulunan Muhammed Bey'i betimlerken alaylı bir söylem benimsemiştir:

مشی محمد بك مشية الزهو والتيه يميل به الإعجاب بنفسه ويرنح عطفه احتقاره للناس. ومن مثل محمد بك على وجه البسيطة! وهو الغني العظيم ابن الكرم والسيادة وبيته مأوى البؤساء وملجأ الفقراء.

Muhammed Bey gururlu ve kibirli bir şekilde yürüdü. Üzerinde kendini beğenmişlik hâkimdi, insanları küçümsemesi duygularını okşuyordu. Yeryüzünde Muhammed Bey gibi kim var ki! Zira o; müstağni, yüce, kerem ve hüküm sahibidir. Evi ise fakir ve yoksulların sığınadır (Teymûr 1927: 41).

Edebiyatçının sosyal tabakalar arasındaki zıtlıkları işlediği bir diğer öyküsü de *Bayram Düdüğü* adlı hikâyesidir. Öykünün kahramanı olan yetim çocuk Ali bayram gününde dahi kendisine yardım eli uzatacak kimseyi bulamamakta, çevresindekiler tarafından sürekli hor görülmektedir. Tek hayali diğer çocuklar gibi mutlu olup eğlenebilmektir. Bayram günü basit bir düdüğe ulaşabilmek için mücadele vermektedir. Ne var ki tüm çabalarına rağmen çevresindekiler tarafından dışlanmaya devam etmektedir. Edebiyatçı, Ali'nin insanların yanından ayrılışını öykünün sonunda şöyle tasvir etmektedir:

فألقي علي بالصفارة على وجوههم وسار على مهل وهم يصفقون خلفه. وابتعد عنهم فلم يشاؤوا أن يتتبعوه خشية أن يفارقوا نهاية العطفة حيث يكثر الباعة فسار اليتيم الهوبنا إلى أن وصل للشجرة الكبيرة وهناك وقف هنيهة كأنه يفكر ثم جلس في ظل الشجرة وقد أسند ظهره إلى ساقها ونظر جهة اليمين وجهة الشمال فوجد العطفة قفرة كقلبه فوضع رأسه بين يديه وبكى وهو يقول: (أماه. أماه. أماه.) بينما كانت الأطفال تغني في الشارع الكبير.

Düdüğü yüzlerine attı ve onlar arkasından alkışlarken yavaşça yürüyüp gitti. Onlardan uzaklaştı, çocuklar sokağın sonunda satıcıların yoğun olduğu yerden ayrılırlar korkusuyla yetim Ali'yi takip etmediler. Yetim çocuk yavaşça yürüdü ve sonunda büyük ağacın yanına vardı. Orada bir şeyler düşünüyormuş gibi bir süre duraksadı. Sonra ağacın gövdesine yaslanarak gölgesi altında oturdu. Sağına ve soluna bakındı, sokak tıpkı kalbi gibi ıssızdı. Başını iki elinin arasına koydu ve "Anneciğim! Anneciğim! Anneciğim!" diyerek ağladı. O sırada çocuklar büyük caddede şarkılar söylüyordu (Teymûr 1927: 70).

Edebiyatçı bu öyküleriyle kişinin mal varlığının ve bulunduğu statünün sosyal saygınlığı belirlemede ne denli ön plana çıktığını eleştirel bakış açısıyla göstermeyi amaçlamıştır.

2.5. Eğlenceye Düşkünlük

Muhammed Teymûr öykülerinde toplumsal hayatta eğlence mekânlarının yaygınlığını, gece hayatına olan düşkünlükleri ve içki ve kumar bağımlılıklarını çeşitli şekillerde tasvir etmiştir. Söz gelimi*Sokağı 22 Numaralı Ev* öyküsünde anlatıcı yazar ve Emin Ali karakterlerinin gece yaralarına kadar eğlence mekânlarında vakit geçirdikleri ifade edilmektedir. Edebiyatçı bu hususta Emin Ali'yi şu şekilde betimlemiştir:

فنظرت إليه، وظهرت لي على وجهه صورة شنيعة؛ صورة المدمن الذي لا يفارق الحانات والمواخير وبيوت الفسق والدعارة إلا عند الفجر.

Sonra ona baktım. Bana gözüken çirkin bir surattı. Meyhanelerden ve fuhuş yerlerinden sabahlara kadar ayrılmayan bir bağımlının suratı... (Teymûr 1927: 31).

Cömertlik Evi öyküsünde de köşk reisi Muhammed Bey rutin olarak her akşam çevresindekilerle beraber vaktini eğlenceye harcamakta, gece yarısına kadar çeşitli müzikler eşliğinde alkollü içecekler tüketmedir. Öyküde bahsi geçen eğlence mekânının tasviri şu şekilde yapılmaktadır:

وعاد الجميع للعرزف والغناء والرقص. ودارت الكؤوس ولعبت الخمر بالرووس فكنت تسمع في الغرفة النكات تتلو النكات والشتائم تتبع الشتائم إلى أن تملك التعب على القوم...

Herkes çalgı çalmaya, şarkı söyleme ve dans etmeye döndü. Kadehler dolaştı, içki kafaları oynattı. Odada fıkra üzerine fıkra anlatılıyor, küfür üzerine küfür ediliyordu. Bu durum içeridekilere yorgunluk basana kadar devam etti (Teymûr 1927: 49).

Olay örgüsünün tamamının bir müzikli eğlence ortamında geçtiği Müzik Şöleni hikâyesindeki tasvirler de toplumun müziğe ve eğlenceye olan düşkünlüğünü göstermesi açısından dikkat çekicidir. Yazar bu öyküsünde müzik ekibindeki bütün çalgıcıların ve şarkıcının detaylı bir şekilde betimlemesini yapmaktadır (Teymûr 1927: 52-60).

Çocuktuk, Şimdi İse Delikanlı öyküsündeki Ahmed Mahcûb karakteri ise sorumluluklarını ihmal ederek kendisini sürekli eğlenceye vermektedir. Bu karakter fırsat bulduğu zamanlarda vaktini arkadaşlarıyla birlikte kumarhanelerde harcamaktadır. Yazar özellikle kumar bağımlılığının gençler arasındaki yaygınlığına dikkat çekmek için Ahmed Mahcûb özelinde şu ifadeleri kullanmıştır:

خرج محجوب في يوم من أيام الجمعة وقابل رفقة من أصحابه لعب معهم الميسر وخسر ما في جيبه فرجع البيت وهو بعض بنان الندم.

Mahcûb bir cuma günü dışarı çıktı. Bir grup arkadaşıyla karşılaştı. Onlarla kumar oynadı ve cebindekileri kaybetti. Sonrasında büyük bir pişmanlık içerisinde eve döndü (Teymûr 1927: 85).

2.6. Yüzeysel Dindarlık

Muhammed Teymûr, öykülerinde karakterlerinin dindarlığının yüzeysel olduğuna yönelik eleştirel bir üslubu okuyucuya yansıtmaktadır. Edebiyatçı tasvirlerde bulunurken özellikle statü bakımından yüksek konumda bulunan şahısları dinî söylemlerinden dolayı üstü kapalı şekilde eleştirilene maruz bırakmakta ve bu söylemlerinin toplumun maslahatına yönelik olmadığını ima etmektedir.

Trende öyküsünde eğitimin yaygınlaştırılmasına karşı çıkan güruhtaki en dikkat çeken karakter belki de din hocasıdır. Bu kişinin tartışma konusuyla ilgili görüşleri sorulduğunda oldukça yüzeysel bir şekilde cevap vererek eğitim seferberliğinin karşısında bulunduğunu ifade etmiş ve kırsalda yaşayanları “ayaktakımı” olarak nitelemiştir. Yazar din hocasının tasvirini yaparken dinî kimliğinin yüzeysel kaldığını şöyle ima etmiştir:

فهذا الأستاذ رأسه وتنحنج وبصق على الأرض، وقال: وما هي القضية لأحكم فيها بإذن الله جل وعلا؟

Hoca başını salladı, boğazını temizledi, yere tükürdü ve şöyle dedi: “Yüce Allah’ın izniyle hakkında hüküm vereceğim mesele nedir? (Teymûr 1927: 27).

Yazar din hocasının yanı sıra muhtar karakterini de dinî kimliğiyle şu şekilde betimlemiştir:

جلس العمدة بجواري بعد أن قرأ سورة الفاتحة وصلى على النبي.

Muhtar Fatiha suresi okuyup Hz. Peygamber'e salavat getirdikten sonra yanına oturdu (Teymûr 1927: 22-23).

Edebiyatçı *Bayram Düdüğü* öyküsünde de zengin bir şahsı betimlerken tavır ve hareketleriyle insanlara dindar izlenimi vermeye çalıştığını şu ifadelerle ima etmiştir:

وهو شيخ في الخامسة والخمسين من عمره ، له شفاء تشبه قطع البفتيك التي تقدم لك في مطاعم العاصمة وعينان يزداد احمرارها كلما أخذته الجلالة فنطق باسم الله العظيم.

O; elli beş yaşında, başkentteki lokantalarda servis edilen biftek parçalarını andıran dudaklara sahip, böbürlendiğinde gözleri kırmızıya dönen ve bunun üzerine Allah'ın adını anan biriydi (Teymûr 1927: 62-63).

2.7. Aşk ve Sevgi

Arap edebiyatında aşk teması doğrudan veya dolaylı olarak birçok eserde yer bulmuştur. Muhammed Teymûr aşk ve sevgi temasını *Rabbim Bu Cenneti Kimin İçin Yarattın?* öyküsünde doğrudan işlemiştir. Söz konusu öykü Guy de Maupassant'ın *Ay Işığı* isimli hikâyesinden uyarılma niteliğindedir. Öykünün olay örgüsüne baktığımızda ilk olarak dindar ve geleneğe bağlı Muhammed Abdülkadir Bey isimli karakter karşımıza çıkmaktadır. Kızının kendi istediği gençle evlenmeyi reddetmesi üzerine ona karşı baskıcı bir tutum içerisine girer ve ilerleyen süreçte aralarındaki iletişim kopar. Bir gece Muhammed Bey'i uyku tutmaz ve hava almak için dışarıya çıkar. Dışarıda gökyüzünü, ayı ve yıldızları seyrederek manevi bir havaya bürünür. Onları izlerken her seferinde "Rabbim bu cenneti kimin için yarattın?" sorusunu sorar. En son bütün bu mucizevî eserlerin âşıklar için yaratıldığına kanaat getirir. Muhammed Bey bir süre sonra bahçede iki kişinin dolaştığını fark eder. Bunların birisi kızı diğeri ise kızının gönül verdiği fakir bir gençtir. Gençler evlenemeyeceğini düşündükleri için vedalaşırlar. Muhammed Bey ise yaşadığı manevi deneyim sonucu kızını gerçekten âşık olduğu kişiyle evlendirmeye karar verir. Yazar öykünün sonunda aşk duygusuna bakışını şu ifadelerle okuyucuya sunmuştur:

وما كانت تلك الحفلة إلا رمز انتصار الحب الطاهر على كل شيء.

Bu düşünün saf sevginin her şeye galip gelişinin simgesinden başka bir şey değildi (Teymûr 1927: 80).

Muhammed Teymûr *Gençti, Şimdi İse Bir Delikanlı...* (كان طفلا فصار شابا) adlı öyküsünde aşk temasını farklı bir bakış açısıyla ele almıştır. Öykünün kırk yaşındaki bakıcı karakteri kendi büyüttüğü yirmi yaşındaki Ahmed Mahcub karakterine âşık olmuş ve bulduğu fırsatta bu duygusunu açığa çıkarmıştır. Edebiyatçı bir önceki öyküsünde aşk duygusunu tabiatın adeta yaratılma sebebi olarak görürken bu öyküsünde aşkın insanı sevk edebileceği olumsuz bir durumu ortaya koymuştur. Yazar önceki öyküsünde aşk için "saf sevgi" ifadesini kullanmıştır. Bu anlamda ona göre gerçek aşk şehvanî arzulardan soyutlanmış saf sevgidir. Bu öyküde betimlediği aşk ise şehvet duygusuna yenik düşmektir.

2.8. Kültür ve Gelenek

Kısa öykü türü gerçek hayatla doğrudan ilişkili olduğu için bu türde kaleme alınmış eserlerde toplumun kültürünü yansıtan unsurların karşımıza çıkması kaçınılmazdır.

Muhammed Teymûr'un öykülerinde de yer yer toplumun kültür ve geleneğini yansıtan unsurlara rastlanmaktadır. Edebiyatçı *Müzik Şöleni* isimli öyküsünde diğer öykülerinin aksine toplumsal bir problemi merkeze almamış, daha çok toplumun kültürünü yansıtmaya amacı taşımıştır. Öyküde Mısır'da sıradan bir mekânda müzik dinletisinin nasıl gerçekleştiğini mekân ve karakter betimlemeleriyle okuyucuya yansıtmış, bu anlamda dönemin Mısır toplumunun eğlence anlayışıyla ilgili bilgiler sunmuştur. Yazar Mısır toplumunun müziğe olan tutkusunu ve müzik şöleninin toplumun farklı kesimlerini buluşturduğunu şu ifadelerle anlatmıştır:

القهوة فسيحة الأرجاء، جمعت من شتات الناس المطربش والمعمم ولايس الجلابية الزرقاء؛ جماعة مختلفي المشارب خارج القهوة متحدي الأميال فيها.

Kafeteryanın içi geniştir. Dışarıda farklı meşreplerden olup içeride aynı meyillere sahip fesli, sarıklı, mavi fistanlı çeşitli insan gruplarını bir araya getirmişti (Teymûr 1927: 54).

Bayram Düdüğü öyküsünde de yer yer Mısır geleneklerini yansıtan tasvirlerle karşılaşmak mümkündür. Edebiyatçı bu öyküsünde Mısır'da bir bayram sabahına dair şu ifadeleri sunmuştur:

نحن في اليوم الأول من العيد، والناس في هرج ومرج، والأطفال يلعبون في الشارع وقد أمسكوا بالأعيبيهم وارتدوا ملابسهم الجديدة وتسامروا وهم يضحكون ويقفزون، والآباء انشروحت صدورهم وهم يقولون بعضهم لبعض: "كل عام وأنتم بخير."

Bayramın birinci günündeyiz. İnsanlar kargaşa halinde, çocuklar ellerinde oyuncaklarla güzel kıyafetler içerisinde sokaklarda hoplayıp zıplıyorlar. Babalar gönül huzuru içerisinde birbirlerine "Hayırlı bayramlar." diyorlar (Teymûr 1927: 63).

Yazar, insanların Nakşibendî tarikatına mensup bir şeyhe gösterdikleri saygıyı betimleyerek toplumun dinî yapısı hakkında da bir örnek takdim etmektedir:

وفي تلك الساعة مر أستاذ قصير القامة طويل اللحية، يسير الهوينا في طريقه وهو يداعب لحيته بيده اليسرى ومسبحة بيده اليمنى. فهرعت الأبناء للقائه وهم الخصي واقفاً ثم مشى وقيل يده، بينما كان الآخرون يقبلون أطراف جبهته. أما الشيخ فهو رئيس الطريقة النقشبندية؛ وهي طريقة تحتم على أشياعها أن يذكر كل واحد منهم لفظ الجلالة مرة في كل عشرة دقائق، توفي شيخها القديم منذ خمسمائة سنة بعد أن نقشت التقوى على صدره اسم الجلالة، ولهذا سميت طريقته باسم النقشبندية.

Bu esnada kısa boylu, uzun sakallı bir hoca yavaşça yürüyerek yoldan geçti. Sol eliyle sakalını okşuyor, sağ eliyle de tespihini sallıyordu. Çocuklar onunla karşılaşmak için koşuşturdu. (Köşkün kapısında oturan) amca ayakta bekledi, sonra yanına yürüdü ve elini öptü. O sırada diğer insanlar cübbesinin kenarlarını öpüyorlardı. Şeyh Nakşibendî tarikatının lideriydi. Bu tarikatın takipçilerinin her on dakikada bir Allah lafzını zikretmeleri gerekiyordu. Tarikatın eski şeyhi beş yüz sene önce takvasından dolayı göğsüne Allah'ın ismi nakşedildikten sonra vefat etmiş. Bundan dolayı tarikatına Nakşibendî adı verilmiş (Teymûr 1927: 66).

Sonuç

XX. yüzyılın ilk çeyreğinde edebiyat sahasında kendini gösteren Muhammed Teymûr, Batı edebiyatının ve Realizm akımının etkisi altında kalmıştır. Önceleri geleneksel bir tutum içerisinde bulunan edebiyatçı, Avrupa dönüşü adeta fikrî bir devrim geçirmiştir. Sahip olduğu deneyimlerle Mısır edebiyatında köklü reformlar yapmak için çabalar harcamıştır. Arap edebiyatında iz bırakan çalışmalarını da Avrupa'dan Mısır'a döndükten sonra altı yıllık süre zarfında gerçekleştirmiştir. Özellikle tiyatro ve kısa öykü sahalarında yaptığı çalışmalarla bu alanlarda öncü bir isim olarak görülmüştür.

Muhammed Teymûr edebî hayatının önemli bir bölümünde tiyatroyla ilgilenmiş, öykülerini ise kısa bir süre içerisinde kaleme almıştır. Buradan hareketle kendisiyle ilgili yapılan çalışmalarda daha çok tiyatroculuk yönü ön plana çıkarılmıştır. Öyle ki onun edebî serüveninden bahsederken öykücülük yönüne hiç değinmeyen çalışmalar ortaya çıkarılmıştır. Kendisi her ne kadar altı yılı kapsayan edebî çalışmalarının ekseriyetinde tiyatroyla ilgilenmiş olsa da Arap edebiyatında kısa öykü türünün ilk tohumları olarak görülen çalışmalarıyla bu alanda öncü bir isim sayılmıştır. Edebiyatçı diğer yandan edebiyatın toplum için var olduğu düşüncesinden hareketle gerek tiyatro gerekse kısa öyküyü toplumu yönlendirmek için bir araç olarak görmüştür. Öykülerini ise bir tiyatro havasında kaleme almıştır. Bu durum aslında edebiyatçının her iki türü birbiriyle ilişki içerisinde gördüğüne işaret etmektedir. Dolayısıyla Muhammed Teymûr'dan bahsederken tiyatroculuk ve öykücülük yönlerini onun edebî kimliğini tamamlayan unsurlar olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Muhammed Teymûr, kısa öykülerinde dönemin sosyolojisine uygun olarak çeşitli toplumsal meseleleri incelemiştir. Öykülerin tahlili neticesinde sosyal statü problemi ve ahlaki yozlaşma temalarının diğer temalara göre daha çok ön plana çıktığını ifade edebiliriz. Edebiyatçı sosyal statü problemlerini işlerken hümanist bir tavır içerisinde hareket etmiş, gerçekleştirdiği tasvirlerle toplumsal tabakalardaki zıtlıklara dikkat çekmiştir. Yine ele aldığı ahlaki problemlerle toplumda gözlemediği bozukluklara ve bunların yol açabileceği hususlara parmak basmıştır. Bunların yanı sıra eğitim meselesi, köylülerin yaşam zorlukları, eğlenceye düşkünlük, yüzeysel dindarlık ve aşk temaları yazarın doğrudan veya dolaylı olarak temas ettiği konular arasında olmuştur. Edebiyatçı ayrıca bazı pasajlarda salt toplumun kültürel yapısını yansıtmayı amaçlamıştır. Bütün bunları yaparken de çizdiği karakterler ve yaptığı tasvirlerle gerçekçiliği yakalamayı başarmıştır

Kaynakça

- Aytaç, Bedrettin. *Mahmud Teymûr'un Hikâyeleri ve Romanları*. Doktora, Ankara Üniversitesi, 1992.
- Aytaç, Bedrettin. "Muhammed Teymûr- TDV İslâm Ansiklopedisi". 30: 583. İstanbul: TDV Yay., 2005.
- Brockelmann, Carl. *Geschichte Der Arabischen Literatur*. 3 Cilt. Leiden: E. J. Brill, 1942.
- Cundî, Enver. *Kıssatu Mahmûd Teymûr*. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-'Arabiyye, 1951.
- Çelenlioğlu, Asiye. "Necîp Mahfûz'un Üçlemesinde Eleştirel Gerçeklik". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 9/1 Nisan 2017, 1-21.
- Dayf, Şevkî. *el-Mekâme*. 3. Bs. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1973.
- Dayf, Şevkî. *Tarîhu'l-Edebi'l-'Arabî II, el-'Asru'l-İslâmî*. 11. Bs. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1989.
- Dayf, Şevkî. *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Mu'âsir fî Mısır*. Beyrut: Dâru'l-Me'ârif, 1992.
- Demirci, Gülyaşar. *Mısır Edebiyatında Kısa Hikaye*. Yüksek Lisans, Atatürk Üniversitesi, 2014.
- Demirci, Gülyaşar. "Mısır'da Öykücülük". *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 1 (Mart 2018): 17-31.
- Ebu Abdillah Muhammed b. Yezîde'l-Kazvîni. *Sünen İbn Mâce*. 2 Cilt. Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-'Arabiyye, t.y.
- Emîn, Ahmed. *Fecru'l-İslâm*. Kahire: Muessetu Hindâvî, 2012.
- Er, Rahmi. "Roman - TDV İslâm Ansiklopedisi". 35: 164-166. İstanbul: TDV Yay., 2008.
- Er, Rahmi. *Modern Mısır Romanı-I*. Ankara: Hece Yayınları, 2015.
- Fazlıoğlu, Şükran. *Arap Romanında Türkler*. Küre Yayınları, 2006.
- Fitzmaurice-Kelly, James. "Maupassant - The Encyclopaedia Biritannica". 17: 905-906. New York: Encyclopaedia Biritannica, Inc, 1911.
- Goldziher, Ignace. *Klasik Arap Literatürü*. Trc. Azmi Yüksel - Rahmi Er. Ankara: İmaj Yayınları, 1993.
- Görgün, Hilal. "Mısır - TDV İslâm Ansiklopedisi". 29: 569-575. Ankara: TDV Yay., 2004.
- Günel, Fuat. "Ahmet Teymûr Paşa - TDV İslâm Ansiklopedisi". 2: 140-141. İstanbul: TDV Yay., 1989.
- Günel, Fuat. "Âişe İsmet Teymûr - TDV İslâm Ansiklopedisi". 2: 205-206. İstanbul: TDV Yay., 1989.
- Hâfız, Sabrî. "Modern Arap Kısa Öyküsü". *Nüşa Dergisi*. Trc. Azmi Yüksel. 9 (2003): 76-96.
- Heykel, Ahmed. *Tetavvuru'l-Edebi'l-Hadîs fî Mısır*. Beyrut: Dâru'l-Me'ârif, 1994.
- Hıdr, Abbas. *el-Kıssatu'l-Kasîra fî Mısır munzu Neş'etihâ hattâ Seneti 1930*. Kahire: ed-Dâru'l-Kavmiyye li't-Tabâ'a ve'n-Neşr, 1966.
- Hıdr, Abbas. *Muhammed Teymûr: Hayatuhû ve Edebuhû*. Kahire: ed-Dâru'l-Mısriyye li't-Te'lif, t.y.
- İbn Manzûr. "Lisânu'l-'Arab". Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1707.
- Kayabaşı, Özlem. "Ömer Seyfettin'in 'Zamane Yiğitleri'". 21. *Yüzyılda Eğitim ve Toplum* 9/25 (Bahar 2020): 145-163.

- Mekkî, Tahir Ahmed. *el-Kıssatu'l-Kasîra*. 8. Bs. Kahire: Dâru'l-Me'ârif, 1999.
- Mersafî, Huseyn. *Risâletu'l-Kelimi's-Semân*. el-Matba'atus-Şerafiyye, 1881.
- Mitchell, Timothy. *Mısır'ın Sömürgeleştirilmesi*. Trc. Zeynep Altok. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.
- “Muhammed Teymûr ve'l-Kıssatu'l-Kasira (Fi'l-Kıtâr)”. 26 Mart 2011. <https://www.mahaarat.com/?p=175>.
- Nessâc, Seyyid Hâmid. *Tetavvuru Fenni'l-Kıssati'l-Kasîra fî Mısır*. 3. Bs. Dâru'l-Me'ârif, 1981.
- Pattee, Fred Lewis. *The Development of the American Short Story*. New York ve Londra: Harper & Brothers, 1923.
- Rağîb, Nebil. *Muhammed Teymûr: Râiden li't-Tahdîs'il-Edebî*. Kahire: el-Hey'etu'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1996.
- Sehl b. Hârun. *Kaplan ve Tilki Ahlak ve Siyaset Üzerine Düşünceler*. Trc. Ali Benli. 1. Bs. İstanbul: Klasik, 2019.
- Snir, Reuven. *Modern Arabic Literature*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017.
- Teymûr, Ahmed. *Târîhu'l-Usrati't-Teymûriyye*. Kahire: Muessetu Hindavî, 2017.
- Teymûr, Mahmud. *Muellefâtu Muhammed Teymûr: Vemîdu'r-Rûh*. 3 Cilt. Kahire: Matba'atu'l-İtimâd, 1922.
- Teymûr, Muhammed. *Mâ Terâhu'l-Uyûn*. Kahire: el-Matba'atus-Seleffiyye bi Mısır, 1927.
- Teymûr, Muhammed. *Mâ Terâhu'l-Uyûn*. Kahire: Muessetu Hindavî, 2012.
- Turgay, Nurettin. *Arap Edebiyatında Kısa Hikâye*. Selçuk Üniversitesi, 1995.
- Ulutürk, Veli. “BİN BİR GECE - TDV İslâm Ansiklopedisi”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 6: 180-181. İstanbul: TDV Yay., 1992.
- Yazıcı, Hüseyin. “Hikâye - TDV İslâm Ansiklopedisi”. 17: 479-485. İstanbul: TDV Yay., 1998.
- Yıldız, Musa. “Arap Edebiyatında İlk Modern Kısa Öykü: Muhammed Teymûr'un Fi'l-Kitâr'ı”. *Nüşha Dergisi*. 4 (2002): 45-57.
- Zeydân, Corcî. *Târîhu Âdâbi'l-Luğati'l-'Arabiyye*. Kahire: Muessetu Hindavî, 2012.
- Zeyyât, Ahmed Hasan. *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1993.